

TEFSİRDE TARİH İLMİNDEN YARARLANMA: TABERÎ ÖRNEĞİ

Yrd. Doç. Dr. Hacı Önen
Dicle Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi

Özet:

Câmiu'l-Beyân adlı eseriyle tanınmış bir tefsir âlimi olan Taberî, aynı zamanda *Tarihu'l-Umem ve'l-Muluk* adlı eseriyle tarih ilminde de İslam dünyasının en tanınmış tarihçilerinden biridir. Taberî, tefsir yaparken, tarih konusundaki malumatını kullanmış, tefsirinde tarihî bilgilerden istifade etmiştir.

Tarih, toplumların geçmişteki yaşamlarını, kültürlerini, geleneklerini, dinlerini vb. araştırır. Tefsir ilmi, Tarihin bu araştırma ve bulgularından yararlanabilir. Kur'an'ın kendi tarihî bağlamında anlaşılması için cahiliye ve Hz. Peygamber dönemi ile ilgili tarihî bilgiler tefsir açısından önem arz etmektedir. Aynı şekilde peygamberler tarihi ile ilgili bilgiler de bazı ayetlerin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olur.

Anahtar Kelimeler: Taberi, Tarih, Kur'an, Tefsir, Kısas-1 Enbiya

USING SCIENCE OF HISTORY IN TAFSEER: THE CASE OF TABARÎ

Abstract:

Tabari is famous scholar of Tafseer by of his book named *Câmiu'l-Beyân*. At the same time he is one of the most famous historian by of his book named *Tarihu'l-Umem ve'l-Muluk* in the world of Islam. When Tabari comments, he used his information about history and took advantage of information of history in his tafseer.

History explores the lives of communities in the past, culture, tradition and religion. Science of tafseer can benefit from this research and findings. Historical information about period of ignorance and period of prophet is very important from the point of tafseer for understanding Kuran in his period. Also information of history of prophets can help for understanding Kuran.

Key Words: Tabari, History, Kuran, Tafseer, History of Profets

GİRİŞ

Taberî,(ö. 310) tefsir alanında tanınmış bir alim olduğu gibi, aynı zamanda İslam dünyasının en tanınmış tarihçisidir. O, tefsirinde tarih konusundaki malumatını kullanarak tefsir ve tarih disiplinlerini ortak bir şekilde kullanmıştır.

Tarih ilminin verileri, Kur'an'ın anlaşılması noktasında önemli bir kaynak oluşturur. Kur'an, nazil olduğu zaman ve mekana dair konulardan bahsettiği için, sözkonusu meseleler hakkındaki tarihî bilgiler Kur'an'ın anlaşılması noktasında önemlidir.

Esasen Kur'an'ın anlaşılmasında önemli bir yeri olan sebab-i nüzûl rivayetleri de büyük oranda tarihî malumattan oluşur. Sebeb-i nüzûl, Kur'an'ın nüzûl ortamının aslı unsuru olup, genellikle ayetlerin nazil olmasına vesile olan hadiselerdir. Bu yönüyle sebab-i nüzûl vahyin nazil olduğu ortamı resmeder.¹

A.TEFSİR VE TARİH

Şüphesiz Kur'an, bir zaman ve mekan içinde nazil olmuştur. İndirilen çağ ve mekana ait hususlar Kur'an'ın uslubuna ve muhtevasına yansımıştır. Bu yönüyle bazı ayetlerin daha iyi anlaşılması için Kur'an'ın nazil olduğu zamanla ilgili bilgilere sahip olmak gerekir.

Bilindiği gibi Kur'an, Hz. Peygamberin yaşadığı çağda, Arabistan'da nazil olmuştur. Kur'an'ın nazil olduğu çağdaki Arapların yaşam biçimini, geleneklerini ve inaçlarını bilmek Kur'an'ın doğru anlaşılmasına yardımcı olur. Aksi takdirde Kur'an'ın uslub özellikleri doğru bir şekilde anlaşılabilir.

Nitekim ünlü müfessir Taberî de bu özelliği göz önünde bulundurarak, bazı ayetleri cahiliye dönemindeki uygulamalar hakkında bilgi vererek açıklar. Sözelimi o, talakla ilgili ayeti açıklarken cahiliye döneminde erkeklerin hanımlarını bazen on defa veya daha fazla boşayıp tekrar geri aldıklarını ifade eder. Kur'an ise talakla ilgili bu uygulamayı üç ile sınırlandırmıştır.²

Şüphesiz Kur'an, bir zaman ve mekan içinde nazil olmuştur. İndirilen çağ ve mekana ait hususlar Kur'an'ın uslubuna ve muhtevasına yansımıştır. Bu yönüyle bazı ayetlerin daha iyi anlaşılması için Kur'an'ın içinde nazil olduğu zamanla ilgili bilgilere sahip olmak gerekir.

Tarih, en basit ifadeyle geçmişin bilimi şeklinde tarif edilebilir, ancak bu eksik bir tarif olur. Tarih, geçmişte meydana gelen olayları incelediği gibi geleceğe dair bir bakış açısı ve kabiliyeti kazandırır.³ Tarihin konusu, insanların yaşamları, gelenekleri, düşünceleri, dini, siyasi ve kültürel yapıları, kısaca insana ait her şeydir. "Tarih insanların faaliyetleri neticesinde meydana gelen olaylarla ilgilenir. Başka bir ifadeyle tarih, bir olaylar dizisini değil, insanların düşüncelerinin ifadesi olan ve zamanla ortaya çıkan olayları; insanların yönlendirdiği sosyal gelenekleri konu edinir."⁴

Bilindiği gibi farklı disiplinler, birbirinin bilgi ve bulgularından yararlanır. Esasen ilimlerin ilerlemesi de buna bağlıdır. Sözelimi Sosyal ilimler, tarihe büyük ihtiyaç duyar. Çünkü bu ilimlerde tıpkı tarih gibi insanın faaliyetlerini konu edinmiştir. Bu yönüyle birbirine tesir eder, aynı dili konuşur.⁵ O halde tarihi malumatlar diğer ilimler için de önemli bir başvuru kaynağıdır.

Kur'an'ın yorumunu konu edinen tefsir de tarihî malumattan yararlanır. "Kur'an-ı Kerim'in, başvurulan bilgi kaynağına göre rivayet tefsiri, dirayet tefsiri ve işarî tefsir, içerdği muhtevaya göre ahkam tefsiri, kelimî tefsir, felsefî tefsir vb., benimsenen yöntem

¹ Ahmet Nedim Serinsu, *Kur'an'ın Anlaşılmasında Esbab-ı nüzûl'ün Rolü*, Şule Yay., İstanbul,1994, s.68

² Muhammed b. Cerir et-Taberî, *Camii'l-Beyan 'An te'vili Ayi'l-Kur'an*, II, Daru İhyai't-Turasi'l-Arabî, Beyrut, b.t.y., S. 547, 549.

³ Mübahat S. Kütükoğlu, *Tarih Araştırmalarında Usûl*, Kubbealtı Yay., İstanbul, 1998, S.1,2.

⁴ Kütükoğlu, *Tarih Araştırmalarında Usûl*, S. 2.

⁵ Kütükoğlu, a.g.e., S. 5.

göre de Fâtiha suresinden başlayıp Nâs suresinde biten klasik, nüzul sırasına göre kronolojik ve konulu tefsir tarzında olmak üzere farklı tefsir türleri vardır. Nüzul sebepleri ve buna bağlı olarak tarihi bağlam bilgisi, hemen bütün bu tefsir türleri için vazgeçilmez bir başvuru kaynağıdır.”⁶

B.TABERÎ TEFİRİNDE TARİHE YAPILAN REFERANSLAR

Taberî, bir taraftan Kur’an tefsiri konusunda tarihten yararlanırken, diğer taraftan tarihi malumatın doğruluğu konusunda kıstas olarak öncelikle Kur’an’ı esas alır. Nitekim o ele aldığı konularla ilgili mevcut rivayet malzemesi arasında seçim yaparken bunlardan bilhassa Kur’an’da yer alan bilgilerle uyum arz eden rivayetleri tercih etmiştir.⁷ Taberî’nin rivayetleri tercihteki ikinci kıstası, Hz. Peygamber’in sünnetidir.⁸ Bu yönleriyle o, disiplinler arası uyuma dikkat etmektedir.

Taberî tefsirinde dikkat çeken hususlardan biri de farklı alanları dikkate almasıdır. Konu, hangi alan ile ilgili ise o alandaki bilgileri, kaynakları ve âlimleri öne çıkarır. Taberî’nin bu özelliği, tarihle ilgili kaynaklara başvurmasında ve onları tercihlerinde bir ölçüt olarak kullanmasında açıkça görülür.⁹ Şüphesiz Taberî tefsirin bu durumu, müellifin farklı ilimlerde derinleşmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Taberî, tarihî bilgileri bazen bir ayetin anlaşılması noktasında kullanırken, bazen de tercihlerinde bunu esas almaktadır. Taberî’nin tarih ilmini tefsirinde kaynak olarak kullanmasına örnek olarak cahiliye döneminde miras, talak, Allah inancı ve giyim-kuşam konusunu ele almaya çalışacağız.

1. Cahiliye Döneminde Allah İnancı

Taberî, "Bildiginiz halde Allah'a ortak koşmayın."¹⁰ âyetini tefsir ederken cahiliye döneminde Arapların Allah'ın tek ilah olduğunu bildiğini söyler. Mücahid bu âyette hitabın Yahudi ve Hıristiyanlara yönelik olduğunu belirtir. Buna göre sadece onlar Allah'ın tek olduğundan haberdardılar.¹¹

Taberî'ye göre Arapların Allah'ın tek ilah olduğunu ve Rezzak olduğunu bilmediklerini iddia etmek yanlıştır. Buna göre âyette geçen "Bildiginiz halde" ifadesinin te'vili şöyle olur: Araplar, Allah'ın vahdaniyatını, eşsiz bir yaratıcı olduğunu ve Rezzak olduğunu ehl-i kitap gibi biliyordu. Buna rağmen ibadette Allah'a ortak koşuyorlardı. O halde bu âyet umumî olarak tüm insanlara hitap etmektedir.¹²

Müşrikler, Allah'ın tek ilah olduğuna inanıyorlardı, ancak putları şefâat için Allah'a yaklaşma vesilesi sayıyorlardı. Taberî, "Allah, kendisinden başka hiçbir ilah olmayandır, diridir, kayyumdur. Onu ne bir uyuklama tutabilir, ne bir uyku. Göklerdeki ve yerdeki her

⁶ Muammer Erbaş, "Bir Tefsir Kaynağı olarak Taberî'nin *Tarihu'l-Umem ve'l-Mülûk* Adlı Eseri", DEÜİFD, XXXI, 2010, S. 49,50.

⁷ Erbaş, a.g.m., S. 51.

⁸ Erbaş, a.g.m., S. 53.

⁹ Atik Aydın, *Taberî'nin Kur'an'ı Yorumlama Yöntemi*, Ankara Okulu Yay, Ankara,2005, S. 163.

¹⁰ 2/Bakara, 22

¹¹ Taberî. ag.e, I, S. 189.

¹² Taberî. ag.e, I, S. 189.

şey O'nundur. İzni olmaksızın O'nun katında şefaatte bulunacak kimdir?"¹³ âyetini tefsir ederken bu konuyu ele alır.

Allah'ın şefaate izin vermesi dışında kimse Allah'ın hükümlerinde şefaate bulunamaz. Allah bu âyette müşriklere hitap etmektedir. Çünkü müşrikler, "Biz bu putlara bizi Allah'a yaklaştırsınlar diye ibadet ediyoruz." diyorlardı. Allah, bu âyetle kimseye ibadet etmeye gerek olmadığını, putlara ibadetin Allah katında bir değerinin olmadığını ortaya koymuştur. Ancak Allah'ın izin vermesiyle Rasûller, evliyalar ve ehl-i taat şefaatte bulunabilir.¹⁴

İzitsu bu konudaki düşüncesini şöyle dile getirir: "Gerçekten cahiliye sisteminde Allah düşüncesi etrafında gelişen izafî unsurların hepsini İslam, kendi görüşüne aykırı bulmuş, bu fikirlere ve bunları taşıyan insanlara karşı savaşmıştı. İtiraz edilecek unsurların başında Allah'ın diğer tanrılar (şurekâ) yanında üstün tanrı olma fikriydi. Yani bütün diğer tanrılardan üstün bir Allah vardı, ama onun yanında ortakları (şurekâ) olan başka tanrılar vardı. Fakat bu çok tanrıcı görüş ve buna göre daha az önemi haiz diğer bazı unsurlar bir yana tutulursa Kur'an o zamanki Arapların elde ettiği genel Allah fikrinin, İslam'ın getirdiği Allah fikrine çok yakın olduğunu kabul etmektedir."¹⁵

2. Miras

Ayetlerin açıklanması konusunda eski cahiliye adetlerinin bilinmesi ve bu konudaki bilgilerin kullanılması önem arz etmektedir. Bu dönemdeki gelenekler hakkındaki bilgiler, konuyla ilgili ayetlerin mantığını anlamaya yardımcı olur.

Ayetler, cahiliye dönemindeki yanlış uygulama ve adetleri ortadan kaldırmaktadır. Sözgelimi cahiliye döneminde, miras taksiminde, savaşta düşmanla yüzyüze gelmemiş olan ölen kişinin küçük çocuğuna pay verilmezdi. Ayrıca onlar, kadınlara da bu yüzden pay vermezlerdi. Yani miras konusunda zürriyet değil, savaşçılık esas alınırdı.¹⁶

Konuyla ilgili nazil olan, "Allah, size çocuklarınızın (alacağı miras) hakkında, erkeğe, iki kadının payı kadar emreder."¹⁷ ayeti, ölen kişinin bütün çocukları ve kadınlar için, mirasından pay olduğunu bize bildirir. Bu âyet, miras taksiminde vacip bir hükmü bildirmektedir.¹⁸

3. Talak

Taberî talak ile ilgili ayeti açıklarken de tarihî bilgilerden yararlanır. O, "(Dönüş yapılabilecek) boşama iki defadır. Sonrası ya iyilikle geçinmek ya da güzellikle bırakmaktır."¹⁹ âyetiyle ilgili Katede'den şu rivâyeti nakleder: "Cahiliye döneminde

¹³ 2/Bakara, 255.

¹⁴ Taberî, a.g.e., III, S. 13.

¹⁵ Toshihiko İzitsu, *Kur'an'da Allah ve İnsan*, Çev. Süleyman Toprak, Yeni .ufuklar Yay., İstanbul, tsz., s.111

¹⁶ Taberî, a.g.e., IV, S. 314.

¹⁷ 4/Nİsa, 11.

¹⁸ Taberî, a.g.e., IV, S. 314.

¹⁹ 2/Bakara, 229.

erkekler, üç defa, on defa, bazen daha fazla boşanırlardı. Sonra iddet süresinde geri dönerlerdi. Allah boşanmayı üç defayla sınırlandırdı."

Taberî, Katade'den rivayet edilen bu tarihî malumatı kullanarak âyetin cahiliye dönemindeki bu anlayışı üç ile sınırlandırdığını ifade eder.²⁰ Bu bilgilerden de anlaşıldığı gibi Kur'an, sınır gözetilmeksizin kullanılan talakı sınırlandırarak cahiliye döneminin kötü bir uygulamasını ortadan kaldırmıştır.

4. Coğrafi Özellikler

Kur'an'ın indiği mekânın coğrafi özelliklerine dair bilgiler, bazı ayetlerin açıklanmasına yardımcı olabilir. Taberî, "Allah, yarattıklarından sizin için gölgeler yaptı ve dağlarda sizin için barınaklar var etti. Sizi sıcaktan koruyacak elbiseler ve savaşta sizi koruyacak zırhlar verdi. Böylece Allah, Müslüman olasınız diye üzerinizde olan nimetini tamamlıyor."²¹ mealindeki âyeti tefsir ederken şu soruyu sorar: Neden bu âyette "Sizi sıcaktan koruyacak elbiseler verdi." diniliyor? Âyette sadece sıcaktan bahsedilmektedir, halbuki elbiseler insanı sıcaktan koruduğu gibi, soğuktan da korumaktadır. O, bu konuda iki görüş nakletmektedir.

a. Bu âyette elbisenin sadece sıcaktan korumasına değinmesinin sebebi, muhatapların (Arapların) sıcak bölgelerde yaşamasından dolayıdır.

b. Bu âyette sadece sıcaktan söz edilmiş, soğuktan söz edilmemiştir, çünkü bunun anlamı muhatapların indinde malumdu. Yani muhataplar elbisenin soğuktan da koruduğunu biliyorlardı.

Taberî, bu görüşlerden ikincisini kabul etmektedir. Bu tercihinin sebebini de şu önemli tespitte ifade etmektedir: Bu ayette Arap kavimleri, bilgileri ölçüsünde muhatap alınmıştır.²² Bu ayette elbiselerin sıcaktan koruma özelliğinin ön planda olması, şüphesiz Arapların yaşadığı bölgenin genel olarak sıcak olmasıdır. Böylece Araplara, yaşadıkları çevreden bir örnek sunulmuş olmaktadır.

B.TABERÎ TEFSİRİNDE KISAS-I ENBİYA

Bilindiği gibi Kur'an'da bazı peygamberlerin hayatlarına dair kıssalar anlatılmaktadır. Kur'an, insanlara hitap ederken birçok tarihi olayı nakletmekte ve bunlardan "kasas" olaral söz etmektedir.²³

Kur'an'da *kasas* denildiğinde, genellikle şu anlaşılmaktadır: "Yalan ihtimali ve hayalin karışması mümkün olmayacak bir tarzda tarihin derinliklerinde kaybolmuş, unutulmuş veya bazı izleri insanlığın hafızasında varlığını koruyabilmiş hadiselerin, muhataplara, adeta olaylara yeniden bir canlılık vererek anlatılması, beyan edilmesidir."²⁴

Kur'an, tarihî olayları ilahî mesajı muhataplarına ulaştırmak için araç olarak kullanmaktadır. "Tarihî olayların asıl kahramanı insandır. İnsan da temel yaratılış özellikleri (fitrat) itibariyle başlangıçtan bu yana hiç değişmemiştir. Dolayısıyla insanlık tarihindeki bütün sebep ve sonuç ilişkilerinde hakim unsurlar da değişmemiştir. Bundandır

²⁰ Taberî, a.g.e., II, S. 547, 549.

²¹ 14/Nahl, 81.

²² Taberî, a.g.e., XIV, s.186-187.

²³ 12/Yusuf, 3.

²⁴ Abdullah Acar, "Bir İctihad Kaynağı Olarak Kur'an Kıssaları", İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, 9, 2007 S.100.

ki, tarih tekerrürden ibarettir gerçeğini kabul etmeyen çıkmamıştır. Yine Kur'an-ı Kerim bu gerçeğe işaret ederken bilinen realite de söz konusu hakikati teyid ve tasdik etmektedir."²⁵

Şüphesiz Kur'an-ı Kerim bir tarih kitabı değildir. Dolayısıyla tarihî olayları, sadece tarih hakkında bilgi vermek için anlatmamıştır. "Kur'an'ın tarihî anlatma keyfiyeti, O'nun asıl hedefi olan dinî gayeyi gerçekleştirecek miktarda ve ölçülerde gerçekleşmiştir. Yani Kur'an-ı Kerim bize şu maddi âleme ve kendi varlığımıza (nefsimize) dikkatlerimizi çekip evren'deki varlıkları ve önemli olayları gözlerimizin önüne sererek varlık alemini yaratan Allah'ın birliğini (tevhid'i), O'nun yüce kudreti'ni, eşsiz isim ve sıfatlarını anlamamızı istediği gibi, aynı şekilde peygamberler tarihinden, geçmiş bazı tarihî olaylardan bahsetmesiyle de sadece hidayet ve irşad çerçevesinde ders ve ibret almamızı istemektedir."²⁶

1. Hz. Yusuf Kıssası

Taberî, tefsirinde zaman zaman ayetlerin açıklarken peygamberlerin kıssaları hakkında bilgiler vermiştir. Peygamberlerin yaşadığı çağdaki toplumların kültürel durumlarıyla ilgili bilgiler, konu hakkındaki ayetlerin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Sözelimi Hz. Yusuf kıssasında, onun ebeveyn ve kardeşlerinin kendisine secde etmesi ne anlama gelmektedir? Bu, açıklanmaya muhtaç bir konudur.

Taberî, "Ana ve babasını tahtın üzerine çıkardı. Hepsi ona (Yusuf'a) saygı ile (secde ederek) eğildiler."²⁷ mealindeki şu ayet ile ilgili görüşleri nakleder:

"İbn Abbas'a göre Hz. Yusuf'un ebeveyninin ve kardeşlerinin ona secde etmiştir.

Katade ise bu konuda şöyle demiştir: Secde sizden öncekilerin selamıydı. Onlar birbirine böyle selam verirlerdi."

Taberî'ye göre ise, secde onlar arasında selamdı. Bu onlar için bir adetti. Onlar ibadet amaçlı bunu yapmıyorlardı. Eski çağlarda bu insanlar için bir ahlak haline gelmişti.²⁸ Görüldüğü gibi Taberî, sözkonusu ayeti o günkü toplumun kültürel yapısını göz önüne alarak açıklamaktadır.

Taberî, tercihlerini belirlerken de tarihî malumattan yararlanmıştır. Taberî tarihi malumatı kullanırken bunların sünnete uygun olmasına da dikkat etmiştir. O, "Yusuf, 'O, benden arzusunu elde etmek istedi.' dedi. Kadının ailesinden bir şahid de şöyle şahitlik yaptı: 'Eğer onun gömleği önden yırtılmışsa, kadın doğru söylemiştir. O, yalancısıdır."²⁹ âyetinde geçen şahidin kim olduğu konusunda farklı görüşleri nakleder. Bu konuda şahidin çocuk olduğu, sakallı bir adam olduğu veya şahidin yırtık gömlek olduğu şeklinde farklı görüşler dile getirilmiştir. Taberî, çocuğun beşikteki bir çocuk olduğunu ifade eder ve görüşünü İbn Abbas'ın Hz. Peygamberden naklettiği şu hadise dayandırır: "Küçük çocukken dört kişi konuşmuştur." Hz. Peygamber bunlardan birinin Yusufun şahidi olduğunu söylemiştir.³⁰

²⁵ İdris Şengül, "Kur'an Kıssalarının Tarihî Değeri", Kur'an Sempozyumu, Ankara, 1998, s. 170.

²⁶ Şengül, a.g.m., S. 170.

²⁷ 12/Yusuf, 100.

²⁸ Taberî, a.g.e., XIII, S. 84.

²⁹ 12/Yusuf, 26.

³⁰ Taberî, a.g.e., XII, S.230-233.

2. Hz. İbrahim Kıssası

Peygamberlerin yaşadığı zamanda toplumların kültürel yapısı hakkındaki bilgiler de ayetlerin açıklanmasında yararlı olur. Kıssada misafirlerin ikram edilen yemekten yememeleri Hz. İbrahimi korkutmuştur. Bu korkunun sebebi açıklanmaya muhtaç bir konudur.

Taberî, "Yemeğe ellerini uzatmadıklarını görünce, (İbrahim) onları yadırgadı ve onlardan dolayı içinde bir korku duydu. Dediler ki, 'Korkma, çünkü biz Lût kavmine gönderildik.'³¹ mealindeki âyeti şöyle yorumlar: Hz. İbrahim, kendisine gelen melekleri misafir sanıp onlara kızarmış buzağı ikram etmiş, onlar bu yemeğe elini uzatmayınca, Hz. İbrahim onlardan korkmuştu.

Katade, bu konuda şöyle demiştir: "Araplara bir misafir geldiğinde ve ikram edilen yemeği yemediklerinde, onların hayır için gelmediklerini zannederlerdi. Bu durumda onlar, Misafirin şerden bahsedeceğini düşünürlerdi."³²

3.Hz. Musa Kıssası

İsrail oğulları hidayete ulaştıktan sonra Hz. Musa Tur dağındayken, Samiri'nin yaptığı buzağıya tapmaya başlamıştır. Bu durum Kur'an'da şöyle anlatılır. "Bu adam, onlar için, böğürebilen bir buzağı heykeli icat etti. Bunun üzerine: 'İşte', dediler, bu, sizin de, Musa'nın da tanrısıdır. Fakat onu unuttu."³³

Taberî, israiloğullarının bu davranışının sebebini "Firavun'un kavminden ileri gelenler dediler ki: Musa'yi ve kavmini, seni ve tanrılarını bırakıp yeryüzünde bozgunculuk çıkarsınlar diye mi bırakacaksınız? (Firavun): "Biz onların oğullarını öldürüp, kadınlarını sağ bırakacağız. Elbette biz onları ezecek üstünlükteyiz." dedi." mealindeki Araf 127. ayeti tefsir ederken tarihî bilgilerden yararlanarak açıklar.

İbn Abbas'a göre Firavun'un da ilahları vardı. Zira Firavun'un kavmi güzel bir inek gördüklerinde Firavun onlara, ineğe tapmalarını emrederdi. Böylece inekler onların ilahları sayılırdı. Firavun'un zulmünden kurtulan israiloğullarının, Hz. Mûsa Tûr dağında iken, Samiri adlı kişi tarafından yapılan buzağı heykeline tapmaları bu inançtan kaynaklanmaktaydı.³⁴

Hasan-ı Basri'ye göre ise Firavun'un boynunda asılı bir inci vardı. Firavun Ona ibadet eder, ona secde ederdi.³⁵

SONUÇ

Tarih ilmi, insanların yaşamlarını, geleneklerini, dinî, siyasî, kültürel vb. yapılarını inceleyen bir disiplindir. Bu yönüyle birçok disipline kaynaklık etmektedir. Tefsir ilmi de Tarihin araştırma ve bulgularından yararlanabilir. Özellikle cahiliye dönemi ve Hz. Peygamber dönemi ile ilgili bilgiler tefsir açısından önemlidir.

³¹ 11/Hud, 70.

³² Taberî, a.g.e., XII, S.85.

³³ 20/Taha, 88

³⁴Fatih Bayar, Taberî'nin Tefsir Metodolojisi, Basılmamış Doktora Tezi, Bursa, 2008, s.229

³⁵ Taberî, a.g.e., IX, s. 32

Tefsir alanında meşhur bir alim olan Taberî, tarih ilminde de İslam dünyasının en tanınmış alimlerindendir. Nitekim o, *Tarihu'l-Umem ve'l-Muluk* adlı eseriyle Tarih alanında ün kazanmıştır.

Kur'an, bir tarihî zaman içinde ve bir mekanda nazil olmuştur. Bu yönüyle indirilen çağ ve mekana ait hususlar Kur'an'ın üslubuna yansımıştır. Bu yönüyle bazı ayetlerin daha iyi anlaşılması için Kur'an'ın içinde nazil olduğu zamanla ilgili bilgilerimizin olması gerekir. Kur'an'ın nazil olduğu çağdaki yaşam biçimini, geleneklerini ve inaçlarını bilmek Kur'an'ın doğru anlaşılmasına yardımcı olabilir. Kur'an'ın doğru anlaşılması için o zamana ve mekana ait bilgilere sahip olmalıyız.

Taberî bunu göz önünde bulundurarak, bazı ayetleri cahiliye dönemindeki uygulamaların tarihi hakkında bilgiler vererek açıklar. Sözelimi talakla ilgili ayeti, açıklarken cahiliye döneminde erkekler, üç defa, on defa, bazen daha fazla eşlerini boşadığını ifade eder. Sonra iddet süresinde geri dönerlerdi. Talak ayetiyle Allah, boşanmayı üç defayla sınırlandırdı.

Taberî, tefsir yaparken de tarih konusundaki malumatını kullanmış, tefsirinde tarihi bilgilerden istifade etmiştir. Bu şekilde tefsir ve tarih disiplinlerini ortak bir şekilde kullanmıştır.

KAYNAKÇA

- Acar, Abdullah, "Bir İctihad Kaynağı Olarak Kur'an Kıssaları", İslam Hukuku araştırmaları Dergisi, 9, 2007
- Aydın, Atik, *Taberî'nin Kur'an'ı Yorumlama Yöntemi*, Ankara Okulu Yay., Ankara 2005
- Bayar, Fatih, *Taberî'nin Tefsir Metodolojisi*, basılmamış doktora tezi, Bursa 3008
- Günaltay, Şemseddin, *İslam Tarihinin Kaynakları Tarih ve Müverrihler*, Endülüs yay. Ankara 1991
- Kütükoğlu, Mübahat S., *Tarih Araştırmalarında Usûl*, Kubbealtı Yay., İstanbul, 1998
- el-Hufî, Ahmed Muhammed, *et-Taberî*, Metbaa'tu Mısır, Kahire 1963
- İzitsu, Toshihiko, *Kur'an'da Allah ve İnsan*, Çev. Süleyman Ateş, Yeni Ufuklar Yay., İstanbul, b.t.y
- Öztürk, Mustafa, *Kıssaların Dili*, Ankara 2006.
- Sempozyum, Bir Müfessir Olarak Muhammed b. Cerir et-Taberî Sempozyumu, Konya 2010,
- Serinsu, Ahmet Nedim, *Kur'an'ın Anlaşılmasında Esbab-ı Nüzulün Rolü*, Şule Yay., İstanbul 1994
- _____*Tarihsellik ve Esbab-ı Nüzûl*, Şule Yay., İstanbul 1996
- Sıddıkî, Mazharuddin, *Kur'an'da Tarih Kavramı*, Pınar Yay., İstanbul, 1990
- Şengül, İdris, "Kur'an Kıssalarının Tarihî Değeri", Kur'an Sempozyumu, Ankara, 1998
- et-Taberî, *Camî'l-Beyan 'an Te'vili Ayi'l-Kur'an*, Daru İhyai't-Turasi'l-Arabî, Beyrut, b.t.y
- _____*Tarihu'l-Umem ve'l-Muluk*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 2008
- ez-Zehabî, Muhammed Huseyn, *et-Tefsir ve'l-Mufessirun*, Daru'l-İhyai't-Turasi'l-Arabî, 1976, b.y.y.

Abdulaziz, *Menahilu'l-İrfan fi 'Ulum'l-Kur'an*, Daru'l-İhyai't-Turasi'l-Arabî, Beyrut 1990
ez-Zerkeşî, Muhammed b. Abdullah, *El-Burhan fi Ulumi'l-Kur'an*, Beyrut 1988
ez-Zuhaylî, Muhammed, *el-İmamu't-Taberî*, Daru'l-Kalem, Dimeşk, 1999